

Člani SED v Doroslovo (foto: Ivanka Počkar, 6. 10. 2024).

Sombor (foto: Ivanka Počkar, 6. 10. 2024).

STROKOVNA EKSURZIJA SED V VOJVODINO

Sombor, Subotica, Vršac in Novi Sad, 6.–9. oktober 2023

V času burnih migracijskih tokov in ob mnogih perečih globalnih izzivih sodobne družbe so naše vezi in medsebojna poznavanja še toliko pomembnejša, je sporočalo vabilo Slovenskega etnološkega društva, ki je med 6. in 9. septembrom 2023 organiziralo štiridnevno ekskurzijo k slovenskim skupnostim v Vojvodini. Tako se je skupina 35 potnikov, večinoma članov SED, odpravila v Sombor, Subotico, Vršac in Novi Sad, kjer smo spoznavali kulturno delovanje slovenskih društev ter se pogovarjali o dopolnilnem pouku slovenščine, o težavah in izzivih društev pa tudi o njihovih načrtih. Hkrati smo slišali pretresljive zgodbe posameznikov in njihovih družin o težkih zgodovinskih okoliščinah, ki so botrovale prisilnemu izseljevanju med drugo svetovno vojno ali priseljevanju po njej. Slovenci v Srbiji so sicer organizirani v 16 slovenskih društev, ki so se formalno vzpostavila šele po osamosvojitvi Slovenije leta 1991. Večina je širše prepoznavna po aktivnem združevanju tam živečih Slovencev in njihovih potomcev ter po svojem kulturnem delovanju.

Na pot smo se odpravili v zgodnjih jutranjih urah, neprepani, a dobro razpoloženi. Po nekaj težavah na meji smo se uspešno pripeljali do našega prvega cilja, značilne panonske vasi Doroslovo, kjer smo si ob imenitnem strokovnem vodenju srbske kolegice ogledali etnološko značilno hišo z manjšim muzejem. Pot smo nadaljevali do prelepega Somborja, obraslega z visokimi in bogatimi krošnjami dreves, si ogledali staro mestno jedro z značilno panonsko arhitekturo in se sprehodili skozi cvetlično tržnico. Pot smo nadaljevali

proti bližnji Subotici, kjer smo se ob večerji srečali s člani Društva Slovencev Triglav Subotica in se v značilni lokalni gostilni – ob pozdravnih nagovorih in obilni večerji, začinjeno z lokalno glasbo – družili pozno v noč.

Naslednje jutro in dopoldne smo preživeli v čudoviti dvorani Gimnazije Svetozar Marković, kjer je potekal strokovni mednarodni posvet o prepletanju elementov kulturnih dediščin z naslovom *Materialni in nematerialni elementi rokodelstva*. Po uvodnem glasbeno-kulturnem programu in pozdravnih nagovorih predstavnikov gostiteljev in gostov – predsednika Društva Slovencev Triglav Igorja Raceta, predsednice in podpredsednice SED Tanje Rožembergar in Alenke Černelič Krošelj – se je zvrstil niz zanimivih referatov o življenju skupnosti in rokodelskih aktivnostih. Rut Zlobec je predstavila raziskovanje slovenske rokodelske tradicije pri dopolnilnem pouku slovenščine, Mirjana in Edvard Kirbus, člana Društva Slovencev Triglav Subotica, pa slamarsko delavnico, ki jo prav tako izvajajo pri omenjenem pouku. Sledil je sklop o nesnovni kulturni dediščini in rokodelskih praksah, v katerem je Tanja Rožembergar opisala seznam rokodelskih panog, Alenka Černelič Krošelj in Polona Rigler Grm pa vlogo regionalnih muzejev. Barbara Ivančič Kutin je predstavila zbiranje pripovednega izročila med Slovenci in njihovimi potomci v Srbiji za zbirko Glasovi.

Po posvetu, ki se je zaključil s čustvenim petjem prisotnih, so se izoblikovale pobude, predlogi in želje po prihodnjem sodelovanju. Sledil je voden ogled mestnega jedra Subotice,

* Barbara Ivančič Kutin, dr. literarnih ved, znanstvena sodelavka, docentka, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje; barbara.ivancic@zrc-sazu.si.

** Zora Slivnik Pavlin, univ. dipl. etnologinja in prof. slovenskega jezika s književnostjo, vodja Delovne skupine za strokovne sestanke in ekskurzije pri SED; zora.slivnik@gmail.com.

Muzej v vasi Gudurica (foto: Ivanka Počkar, 8. 10. 2024).

mestne hiše in znamenite sinagoge, ki je edina ohranjena stavba za judovsko bogoslužje na svetu iz časov madžarske secesije. V letih od 1901 do 1903 jo je zgradila cvetoča, v Subotici živeča judovska skupnost. Stavba poudarja dvojno madžarsko-judovsko identiteto svojih graditeljev.

Preostanek dopoldneva, ki se je kmalu prevesil v popoldne, smo preživeli ob idiličnem jezeru Palič, kjer smo občudovali neokrnjeno naravo in poslušali o bogati zgodovini teh krajev, ki jih je med drugim omenjal že Matija Korvin (vladal je med letoma 1458 in 1490). Že v mraku, ob čudovito obarvanem sončnem zahodu, ki je zaznamoval spokojno ravnino pokrajine, smo prispeli v Vršac, kjer smo se po starih in zavitih ulicah odpravili do znanega gostišča. Ob prijazni dobrodošlici so nam postregli z lokalno hrano in nas razveseljevali z domačo pesmijo in glasbo.

Zadnji dan naše »rajže« smo se po zajtrku odpravili v 15 kilometrov oddaljeno vas Gudurica, kjer smo si ob toplém sprejemu predstavnikov slovenskih skupnosti in nekaterih domačink in domačinov, ki še živijo v vasi in govorijo slovensko, ogledali manjši muzej in razstavo. Ta je nastala v sodelovanju z Rokodelskim centrom Ribnica pod vod-

stvom Polone Rigler Grm in opisuje zgodbo družine, ki se je v Gudurico priselila novembra 1945. Življenje Slovencev, ki jih je takratna oblast po drugi svetovni vojni naselila v to vas (večinoma so bili iz Bele krajine), je nazorno opisal kustos muzeja, potomec tam naseljenih Slovencev, in v pripoved vpletel zgodbo svoje matere, ki je v Vojvodino prišla s starši kot nekajmesečni dojenček. Novembra 1945 je vas Gudurica zaživela, naselilo jo je okoli 60 številčnih slovenskih družin. Vsak družinski član je dobil po hektar rodovitne zemlje, ki so jo pridno obdelovali do leta 1980, ko se je začela vsesplošna kriza oz. razprodaja zemljišč. Sprehod po starem vaškem jedru s slovenskimi imeni ulic in z nekaj bogato okrašenimi pročelji stavb, ki so danes zapuščene in propadajo, priča o nekdanjem gospodarskem razcvetu in poznejšem zatonu kraja.

Sledilo je izjemno gostoljubno srečanje na tradicionalni prireditvi Naša slovenska potica Društva Slovencev Kula Vršac, v katerem je sodelovalo več društev Slovencev iz vse Srbije. Po pogostitvi z lokalnimi jedmi in pokušino žganjekuharske produkcije so pripravili tudi degustacijo slovenskih potic in razglasitev najboljših.

Dvorana Gimnazije Svetozar Marković, ki je gostila posvet SED o rokodelstvu (foto: Ivanka Počkar, 7. 10. 2024).

Po prijetnem in veselem druženju smo si ogledali še Kulo Vršac, od koder se z razglednega stolpa vidi dobršen del Banata, nato pa smo se preko panonske ravnice ob slikovitem sončnem zahodu odpravili v Novi Sad, kjer smo prenočili. Dopoldne smo se srečali s Slovenci iz Društva Slovencev Kredarica ter si v njihovih društvenih prostorih ogledali kratek dokumentarni film o društvu in se spoznali z nekaterimi zaslužnimi člani skupnosti. Pripravili so nam voden ogled starega mestnega jedra, nato pa še Petrovaradinske trdnjave, ki se bohoti na 40-metrski vulkanski plošči na desnem bregu Donave. Je ena največjih trdnjav v Evropi in je priljubljena izletniška točka, saj ponuja lep razgled na okolico, Donavo in Novi Sad, in prijeten sprehod med številnimi galerijami lokalnih umetnikov. Kosili smo v znani gostilni ob vznožju trdnjavske vzpetine tik ob reki. Tokrat so nam ponudili ribje specialitete iz Donave, ki so bile res odlične. Po kosilu smo se poslovili od Vojvodine in se mimo Fruške gore odpeljali proti mejnemu

Člani Društva Slovencev Kredarica Novi Sad in Slovenskega etnološkega društva (foto: Ivanka Počkar, 9. 10. 2024).

prehodu, zatopljeni v svoje misli ter obogateni z novimi poznanstvi, spoznanji in čudovitimi vtisi.

Ob gostoljubnih postankih, kjer so nas sprejeli Slovenci, je treba še posebej omeniti vlogo učiteljice dopolnilnega pouka slovenščine v Vojvodini Rut Zlobec, ki je pomagala pri organizaciji ekskurzije. Da obstaja dopolnilni pouk slovenskega jezika, ki ga financira slovenska država, do takrat marsikdo ni vedel. Brez prizadevnih učiteljic in učiteljev, ki se vse dni vozijo iz kraja v kraj, kjer poučujejo slovenske otroke in odrasle materni jezik in kulturo, pa dopolnilni pouk ne bi bil izvedljiv. Dodana vrednost strokovne ekskurzije je bilo vodenje Polone Senčar iz agencije Maona, ki nam je z natančnostjo in zavzetostjo predajala svoje vedenje o zgodovini in kulturi krajev, ki smo jih obiskali ali se peljali mimo. Ekskurzijo je sofinanciralo Slovensko etnološko društvo, posveta v Subotici in Novem Sadu pa je podprlo tudi Ministrstvo za kulturo.